

Prof. E. Ileski ja mag. J. Kivimäki
Lundin yliopisto
27. 9. 40. Y. Kadon'

E. V.
TARTU ÜLIKOOI
ÕIGUSTEADUSKOND
27. Sept 1940
№ 199
TARTU

RIIGI- NING OMAVALITSUSASUTISED

POOLTENA TSIVILPROTSESSIS.

Elmar Reimo
28. 9. 40.
[Signature]

A. B.
7713.

Tartu Ülikooli õigusteaduskonna
diplomitööna kirjutanud

Elmar Reimo
stud. jur.

Töö on kirjeldanud konvulsioonide sümptomeid ja nende rütmilise vaheldumise tüüpe, mis nähtavad kõrgi ja madalal, mis nähtavad tavaliselt ja erandjuhtudel ka pool- ja kolm- ja neljajärgsete rütmidega. Töö on analüüsinud järelevalvete mõju ja näinud potentsiaalsete väikeste vahetuste mõju, et auter ei ole rütmilise all, vaid teatud. Auter, et ta värske muutumise diplomitööna.

27. Septembril 1940.
[Signature]

Õigusteaduskonna
20. 9. 40.

Tartu, 1940. a.

E e s s ö n a.

Käesoleva diplomitöö teema on minule antud Tartu Ülikooli õigusteaduskonna prof. T.Grünthal'i poolt 1940.a. kevadsemestril.

Kirjutamisel olen kasutanud lühendeid ja sümboleid, nagu praktiseerinud prof. A-T.Kliimann oma raamatus "Haldusprotsess", väljaarvatud lühendus Tsiviilkohtupidamise seadustikule, mille olen märkinud lühendiga "TKS".

Tartus, septembril 1940.a.

- S i s u k o r d .

	lht.
Eessõna	2
Riigiasutised riigi varaliste huvide esindajatena	4
Omavalitsusasutised	7
Riiklike ja kogukondlike asutiste esindajad ning volituste andmise kord	11
Allumus	18
Vanne ja leppesobing	20
Ärakirjade saatmise kohustus ja tähtaegade arvestamine	22
Hagi kindlustus, eelkindlustus ja eelsooritus	27
Kassatsiooni kaebuste esitamise õigus kõrgemate ülemus- te poolt	28
Apellatsioonikohtute otsuste sooritamine	31
Otsuste sooritamine	34
Vaidluste lahendamine riigiasutiste vahel	37
Maksud, lõivud ja kohtukulud	40
Käsitatud teosed	41

R i i g i a s u t u s e d r i i g i v a r a -
l i s t e h u v i d e e s i n d a j a t e n a .

Riigiasutuste asjad /dela kasennago upravlenija/ on seadusandja poolt saanud erilise tähelepanu ning kaitse osaliseks, kuna nad on paigutatud eraldi peatükina kehtiva tsiviilprotsessi kolmandasse raamatusse, mis kannab pealkirja "erandid üldisest tsiviilkohtukorrast"/isjatija is obšago porjadka graždanskago sudoproisvodstva/. Selles peatükis käsitatakse riigiasutiste asju, kus üheks protsessi pooleks on riigivõimu organ, kes esineb fiskuse esindajana kui eraõiguslik juriidiline isik. Vastavalt on ka Riigikohus seletanud: "Iga riigiasutise tegevuses tuleb vahet teha, kas talitab tema kui riigivõimu esindaja seaduses ettenähtud piirides või on ta tegevuses kui riigi varade esindaja ja nende huvide kaitaja. Kuna esimesel juhul meil tegemist on vahekorraga, mis avaliku õiguse piirkonda käib ja niisugusel korral riigi asutuse poolt tehtud otsuste, korralduste ja määruste vastu võib kaevata ainult administratiiv-korras, kui need maksvate seadustega ja seadusjõuliste kohustuslike määrustega kokku ei käi, on teisel juhul meil tegemist vahekorraga, mis käib kodaniku õiguse piirkonda, kus riigiasutis kui fiskus või juriidiline isik välja astub ja peab niisugusel korral tekkinud vaidlus tsiviilkohtu teel lahenda-

datama Ts.kp.s. §§ 1 ja 2 põhjal. "AdmOsOt 1921, 1, lk. 12/.

Kuna see peatükk ei hõlma mitte riigiasutuste halduslikke funktsioone ja üldist tegevust, vaid käsitab ainult puht kohtuasju, siis on mitmelt poolt õigusega ette toodud, et peakiri "Riigiasutuste asjad" ei ole täpne ja õigeks pealkirjaks peaks olema "Riigi kohtuasjad", nagu mainib ka Engelmann.

Riigiasutistele on selles peatükis antud mitmesuguseid soodustusi. Seadusandja on siin aga need soodustused andnud ainult seepärast, et riigiasutised enamikul juhtudest kaitsevad üldhuvisi ja eeldusel, et riigiasutused ajavad omi asju bona fide ja asjatult nõudmisi ei tõsta. Seadusandja ei ole ka tahtnud õigustamatult ja ühekülgselt kaitsta fiskuse huve, mispärast ka fiskuse asjad on allutatud üldistele tsiviilkohtupidamise eeskirjadele, eranditega, mis on loetletud purgivalt /TKS § 1283/. Seepärast ei saa ka peale loetletute riigiasutustele mingisuguseid soodustusi teha ega saa neid laiendavalt tõlgitseda. Kohtud peavad neiski asjades otsused tegema õiglaselt, seaduste alusel, mitte väljudes fiskuse huvidest. Riik ei või kõrvale kalduda oma otsestest ülesannetest - kaitseada kõikide huvisi, mispärast riigiasutistele ei saa anda initsiatiivi asjade ajamiseks ja juhtimiseks, kuna see pealegi oleks vastolus kohtumõistmise üldpõhimõtetega. Samuti tooks see esile usaldamatuse kohtuotsuste vastu. Üldkohtukord on sätitud

õigluse ja tõe jaluleseadmiseks ja kui siin riik omalt poolt seatud normidest kõrvale kalduks oma rahaliste huvide kaitseks, siis võtaks tema nendelt asjadelt seaduslikkuse. Fiskuse asjade allutamine üldkorrale ei nõrgenda nende kaitset, vaid vastupidi, hoiab ära eraisikute ebaseaduslikud taotlused, sealjuures kiirendab asjaajamist ja kõvendab lugupidamist riikliku korra vastu. Seepärast võivad ka riigiasutused fiskuse huve kaitsta ainult võistlusprotsessi korras, kuna sellest kõrvalekaldumine käiks vastu halduse ja kohtuvõimu separatsiooni printsiibile.

Kohtus on hagejaks ja kostjaks see kohalik asutus, kelle otseses korralduses ja käsutuses on varaline huvi, mis on vaidluse objektiks.

O m a v a l i t s u s a s u t i s e d .

Oma algkujul loodi TKS §§ 1282-1315 ettenähtud normid 1864.a. seadusega ja tol ajal käisid nende normide alla üksnes riigiasutised, kui sarnased. Alles hiljem, tegeliku elu nõuetest tingituna, laiendati vastavad soodustused ka omavalitsusasutiste peale. See teostati aga järk-järgult ja küllalt tagasihoidlikus ulatuses..

Esmajärjekorras asetati riigiasutistega võrdsesse seisukorda 1890.a. seadusega loodud maaomavalitsused, s.o. semstvod./TKS § 1282 märkus 1, mille aluseks 12. juuni 1890.a. seadus/.

Meil on küsimus, kas maavalitsused ja nüüdsed ajutised maavalitsused kuuluvad nende asutiste hulka, kelle kohta TKS § 1282-1315 sätted kehtivad, kohtutegeluses vastupidi-seid seisukohti tekitanud. Riigikohus on aga siin seletanud: "Kohtukoda on arvanud selle küsimuse eitavalt lahendada, tuginedes Riigikohtu tsiviilosakonna seletusele Aaspere vallaomavalitsuse kaebuse asjus /1928.a.nr.416/ kus taoteldi, et ka vallaomavalitsused TKS § 1282 jj. alla käivateks loetakse ning nende edasikaebamiste tähtajad kaevataivate otsuste ärakirjade saamisest arvestatakse. Riigikohtu tsiviilosakond lahendas selle taotluse eitavalt, läh-

tudes sellest, et TKS pole valdadele omistanud õigust kasutada riigiasutiste kohta käivaid kohtuasjade ajamise määrusi, mis leiduvad TKS § 1282-1315. Nende asutiste alla viidi ka 1890.a. seaduse põhjal asutatud maaomavalitsused, s.o. kubermangu- ja maakonnasemstvo asutised, aga mitte vallaomavalitsused. Tsiteeritud otsuse motiivide sõnastusest võiks järeldada, et ka meie maakondade omavalitsusi TKS § 1282 ettenähtud maaomavalitsuste hulka ei tuleks arvata ja seega nad TKS § 1282 jj. riiklikkude asutiste jaoks ettenähtud erandmääruste alla ei käiks. See vaade ei ole aga õige ega ole ka Riigikohtu tsiviilosakond maakondade omavalitsuste asjades sellele seisukohale tegelikult asunud. Ei ole mingit alust meie maakondade omavalitsusi, mis 1917.a. 30.märtsi seaduse põhjal ellu kutsuti, TKS § 1282-1315 alla mittekäivaiks lugeda. Kui vene semstvoseaduses ettenähtud maavalitsused pidid tsiviil-kohtuasjade menetluses riiklikkudele asutistele antud erandõigusi kasutada võima, siis pidid neid loomulikult kasutada võima ka meie 1917.a. loodud maaomavalitsused ja seda rohkem veel seepärast, et nad olid varustatud hoopis laiemate võimupiiridega kui vene semstvoasutised. Vastavalt sellele kinnitatigi Eestimaa administratiiv- ja omavalitsuse seaduse elluviimise seaduse lisamääruses 22.juunist 1917.a. /vt. VSK 1917.a., nr.173, art.953, lk.1701/§ 5, et maanõuko-

gudele kuulub õigus kohtus asja ajada alustel, mis on kehtivad riigiasutiste suhtes. TKS § 1292 põhjal peavad kohtud riiklikkudele asutistele nende protsessiasjades saatma oma otsuste ära kirjad ja edasikaebamise tähtajad loetakse neile sama seaduse § 1293 järgi ära kirja kättesaamise päevast.

1934.a. antud Maakondade ajutise valitsuse seaduse /RTnr.5/ järgi jäeti seniste maaomavalitsuste asemel edasi töötama ajutised maavalitsused seniste maavalitsuste koosseisus /§1/ ja nendele pidid sama sead. § 5 ja 4 järgi üle minema nii maavolikogude /endiste nimega maanõukogud/ kui ka maavalitsuste õigused, kuivõrra ei järgne teisiti sellest seadusest. Tsiviilkohtuasjade ajamise kohta see seadus mingeid uuendusi ei toonud ja seega kehtis ka ajutiste maavalitsuste suhtes tsiviilkohtuasjade ajamises tolle ajani kehtivusel olnud kord edasi! /TSOsOt nr.330-K, 1937.a., õigus 1938,3, lk.141/.

Seejärel anti samad soodustused linnaomavalitsustele, mis loodud 1892.a. Linnaseaduse alusel. /TKS § 1282 märkus 2, mille aluseks 11. juuni 1892.a. seadus/.

Hiljem anti samad soodustused aadliseisuslikele asutistele, mõningatele maavalitsustele /semstvatele/, mis polnud asutatud 1890.a. seaduse alusel ja Peterburgi linnavalitsusele. /TKS § 1282 märkused 4, 5 ja 6/. Need sätted

ei ole aga meil enam kohaldatavad./Seisuste kaotamise sead./

Hilisema seadusandlusega, 1917. a. avaldatud ajutise alevivalitsuste asutamise seadusega /VSK 1917. a. nr. 187/, üldosa § 9 alusel on alevivalitsustele kohtuasjade ajamisel antud samad õigused, mis riigiasutistele.

Vallaomavalitsuste suhtes on meie kohtutegeluses olnud kahesuguseid seisukohavõttusi. Riigikohtu tsiviilosakonna otsusega 3. maist 1928. a., akt. 416, Aaspere vald - Hans Gross-thali asjus asuti seisukohale, et vallaomavalitsused ei oma kohtuasjade ajamisel võrdseid õigusi riigiasutistega, kuna Riigikohtu administratiivosakonna otsusega 1934. a. nr. 510 asuti vastupidisele seisukohale.

Küsimus on lõplikult lahendatud Vallaseadusega /RT 1937, 32, 310/, mille § 11 lg. 2. järele vallaomavalitsustele kohaldatakse kohtuasjade ajamisel riigiasutiste kohtuasjade kohta ettenähtud eeskirju.

Seega omavad maa-, linna- ja vallaomavalitsused kohtus varaliste asjade ajamisel võrdseid õigusi riigiasutistega. Nagu nende normide loomise ajaloost ilmneb, tuleb seda loetelu võtta purgivana ja erandnormidena ei tule neid soodustusnorme laiendavalt tõlgendada. Seepärast ei ole need normid mingil juhul kohaldatavad teiste omahaldusühikute, nt. kultuuroomavalitsuste jne. suhtes.

Riiklikkude ja kogukondlikkude
asutiste esindajad ning voli-
tuste andmise kord.

Riiklikud asutised hagevad ja kostavad kohtus eriliste
volinikkude kaudu, kes määratakse kas vastava asutise amet-
nikkude hulgast või isikute hulgast, kellel on seaduse jä-
rele õigus olla volinikkudeks vabatahtliku kokkuleppe alusel.
/TKS § 1285/.

Volinik ei tarvitse samast ametkonnast olla, küll aga
ametkonnast, mis allub samale keskorganile. Vabateenijale
ei saa ettekirjutist anda, arvatud välja juhtum, kui tema
on ühtlasi advokaat, sest vabateenijaid ei loeta ametnikeks.
Volinikuks võib olla ainult füüsiline isik. Riiklikkude ja
kogukondlikkude monokraatsete instantside sea-
duslikuks esindajaks on asutise juht, sest protsessiõigus-
likult selline asutis ja tema juht on identsed nähtused.

Hagi avaldamiseks ja kohtus esinemiseks peavad riik-
likkude asutiste volinikud kohtule esitama kirjaliku voli-
tuse, või ettekirjutise asjaajamiseks, kui nad kuuluvad vas-
tava ametkonna ametnikkude hulka. /TKS § 1286/.

Ka monokraatsete instantside asutiste juhtidel on õigus
oma ettekirjutisega volitada asutist esindama mõnd alluvat
ametnikku või voliakti alusel võõraid asju ajavaid isikuid.
Asutiste ad hoc ettekirjutised kohtus esinemiseks peavad

olema toimetatud haldusmenetluses määratud korras. Volitada võib isegi protokollaarselt. Ka AdmOsT 1935,89 nendib, et näiteks alevivalitsus võib vandeadvokaadile anda volituse ka oma protokolliga /Valge, 1935, lk. 146/. Ettekirjutised kohtus esinemiseks võivad sisaldada kohustuse ja volituse vaid kindlaks üksikaktsiooniks, mispärast ka õigustus edasikambamiseks või volituse edasivolitamiseks peab olema vajaduse korral eraldi tähendatud. /Kliimann, Haldusprotsess lk. 202, 203/.

Nii on ka Riigikohus temale lahendamiseks ettepanud küsimuse peale, kas ametiasutus võib TKS §§ 1285 ja 1286 põhjal oma ametnikule anda üldvolitust kõigi asjade ajamiseks edasivolitamise õigusega, vastanud eitavalt: "Prokuröri kt. arvamuse ära kuulanud, leiab Riigikohus, et ülesseatud küsimuse peale tuleb vastata eitavalt. Tsiviilkohtupidamise Seadustiku § 1285 järele taotavad ja kostavad riiklikud asutised kohtus iseäraliste volinikkude kaudu, kes määratakse vastava ametkonna ametnikkude hulgast või valitakse isikute hulgast, kel seaduse järele õigus on volinikkudeks olla, vaba kokkuleppe alusel. Sama seadustiku § 1286 /1914. a. väljaandes/ määrab edasi: Nõude tõstmisel ehk nõude peale vastuse andmisel peavad riiklikkude asutiste volinikud kohtule esitama kirjaliku volituse või käsu asja ajamiseks, kui nad kuuluvad vastava ametkonna ametnikkude hulka. Nii siis kõneldakse § 1286 käsust ehk ettekirjutisest a s j a ajamiseks, mitte

asjade ajamiseks. Ts.Kp.S. §1286 nõudel peab igas asjas koh-
tule esitatama eriline käsk ehk ettekirjutis, mis ametnikule
asutise juhatuselt asjaajamiseks on antud. Ei ole erandit
tehtud ka nende laiaulatusliku tööpiirkonnaga ametiasutiste
jaoks, nagu ministeeriumid ja mõned teised asutised, kelle
teenistuses on alalised ametnikud kohtu ja üldise õigus-
likkude asjade jaoks /juriskonsuldid/. Säärane nõudmine
põhjeneb nähtavasti sel alusel, et ametiasutise valitsusele
kuulub muude õiguste ja kohustuste hulgas ka korralduste
tegemine asutise kohtuasjades nii nõuete tõstmiseks asutise
poolt kui ka vastuse andmiseks tema vastu tõstetud nõuetele.
Nõudes igas asjas erilist käsku asja ajamiseks kindlusta-
takse, et asjade ajamine sünnib asutise vastutava juhatuse
teadmisel ja juhtnõõridel. Asutise juhatuse poolt käsu ehk
üldvolituse andmine ametnikule kõigi asjade ajamiseks, nagu
see eraelus on lubatud /Balti Eraõig. §4371/ ja sünnib, kus
volitusi antakse kõigi juba tekkinud ja tekkida võivate as-
jade jaoks, tähendaks nende asutise asjade valitsemise ja
juhtimise õiguse edasiandmist teisele, mis ei sobi avalik-
õiguse põhimõtetega: avalikõiguslikud asutised ja ametnikud
töötavad igäüks kindlas ettenähtud õiguste ja kohustuste
piirides. Eeltoodust järgneb, et ametiasutisel ei ole õigust
anda oma ametnikule üldvolituse-taolisi käskusid kõigi as-
jade ajamiseks; sellega langeb iseenesest ära ka küsimus üld-

volituse edasiandmise üle ametniku poolt kolmandale isikule. Kuid võiks küsida: kas ametnikul, kellel on käsk teatavat asja ajada, ei ole õigust selleasja ajamiseks kedagi teist volitada? Ka selle küsimuse peale tuleb eitavalt vastata. Ta võib saadud käsu ehk ettekirjutuse põhjal kõiki protsessuaal-laadilisi tegevusi ette võtta, milleks seaduses ei nõuta erilist volitust. Erilist volitust nõutakse muu seas Ts.Kp.S. §250 järele ka volituse edasiandmiseks. Ametiasutusel ei ole aga muidugi keelatud oma ametnikule kas otse ette kirjutada või temale tarbekorraks lubada kedagi teist isikut Ts.Kp.S. §1285 ettenähtud isikute hulgast edasi volitada, volinikuga, kui see on advokaatide hulgast, vastavat volituslepingut sõlmides. Kuid see peab käsus ehk ettekirjutuses otse väljendatud olema, ja säärasel korral toimib ametnik temale antud juhatuskirja piirides." /ÜldkO 1925, 11, lk. 25/.

Kliimann arvab selle argumentatsiooni kohta, et on puht-redaktsiooniline küsimus, kas öelda "asja ajamiseks" või "asjade ajamiseks" ning et need sõnad ei evi tõlgenduslikku relevantsust. Lähtuda tulevat siin üksnes avalik-õiguse ja pädevuse mõisteist. Nende järele olevat selge, et üldpõhimõtteliselt ei või olla mingit üldvolitust asutise poolt ükskõik kellele, sest see tähendaks oma pädevuse lubamatut võõrandamist. /Kliimann, Haldusprotsess, lk. 203/.

Asutiste erivolitused advokaatidele peavad evima sama

sisu, mis ettekirjutusedki ja olema kirjalikud. Mõeldavad on aga ka üldvolitused asutise kõigi asjade ajamiseks kohtuis. Kohtud tohivad neid aga arvestada üksnes sel juhul, kui üldvolitatu on vastavalt asutiselt saanud ka veel ad hoc ettekirjutuse kohtus esinemiseks. Senises kohtutegeluses ilmenud teistsugune arvamus ei pea paika, sest avalikkude õiguste ülddelegeering peab alati naalduma sellekohasele seadusis extra ettenähtud volinormile. /Kliimann, Haldusprotsess, lk. 204/. Riigikohtu adm. osakond on aga asunud vastupidisele seisukohale, seletades: "... Viimase /TKS § 1286/ paragrahvi sõnastus ei jäta kahtlust, et teatava asja ajamiseks erilise volituse või erilise käsu kohtule esitamist nõutakse neilt riiklikkude asutiste volinikelt, kes kuuluvad vastava ametkonna ametnikkude hulka. Kui seaduseandja tahtis teatava asja ajamiseks erilise volituse või erilise käsu esitamist kohtule nõuda ka neilt riiklikkude asutiste volinikelt, kes valitakse vabal kokkuleppel isikute hulgast, kel seaduse järele õigus on volinikkudeks olla, siis ei oleks, ta lauset "kui nad kuuluvad vastava ametkonna ametnikkude hulka" eelnimetatud § 1286 teksti üldse sisse võtnud. Sellest tuleb järeldada, et riiklikkude ja omavalitsuslikkude asutiste volinikelt, kes on valitud vabal kokkuleppel isikute hulgast, kel seaduse järele õigus on volinikkudeks olla, ei tule nõuda iga teatava asja ajamiseks erilist volitist või

erilist käsku, vaid nimetatud volinikud võivad kohtutes asja ajada ka vastava ametiasutise poolt väljaantud üldvolituse põhjal. /Õigus 1928, lk. 227/.

Samuti nagu eraisikute poolt antuid, peab kohus ka ametasutuste poolt antud volitusi ex officio kontrollima ja tarbekorral volinikke taandama. Ametisikutele antud ettekirjutisi kohtus esinemiseks võib aga kohus kontrollida ainult vastaspoole palvel ja juhul, kui viimase poolt tõestatud, et ettekirjutus ei ole seaduspärane või antud mittekompetentse asutise poolt, vastava ametisiku taandama. Monokraatsete instantside asutiste juhtidelt kohus mingisugust volitust nõuda ei saa, kuid tarbekorral, nt. kui kohus isikut ei tunne, on viimane kohustatud kohtu nõudmisel esitama tõenduse oma ametkoha kohta.

Vannutatud- ja eraadvokaatidele antavad volitused antakse üldistel alustel, kuid vandeadvokaate võivad riigiasutised volitada ka nende eneste poolt koostatud ametlikkude aktidega. Sarnast akti võib koostada ainult kokkuleppel volitatuga, mispärast Isatčenko arvates see on ametisse palkamise leping ning sellisena peaks isegi käima tempelmaksu alla. /Isatčenko, Osobõja proisvodstva, 1913. a., lk. 35-46/.

Volitus oma sisult peab täpselt määritlema volituse ulatuse, kuid ei ole tarvis loetleda kõiki kõrvaltoiminguid.

Toimingud, mis aga iseenesest ei järgne asjaajamiseks volitamise aktist, peavad täpselt äratähendatud olema, nt. appellatsioon- ja kassatsioonikaebuste esitamine, seadusjõusse astunud otsuste teistmine, vaidlused võltsimiste vastu, edasivolitamise õigus jne.

TKS §§ 1285 ja 1286 alusel kohtus esinemise eest ei ole riigiametnik õigustatud saama riigilt mingit eritasu. Selle kohta on Riigikohus seletanud: "...Kaebaja tähendus, et tema esines Riigikohtus administratiivkaebustes mitte Siseministeeriumi korralduste, vaid peakomisjoni sellekohaste otsuste põhjal, on õige. Riigiametnikud esinevad kohtutes ametiasutiste sellekohase käsu järele ja kaebaja ongi Rekvireerimise ja sõjakahjudehindamise peakomisjoni poolt kui sellesama asutise esimees volitatud kohtus esinema, kuid niisugusel korral on kaebaja, kui iga teinegi ametnik, kes oma asutise poolt selle asutise asjus kuhugi komandeeritakse, õigustatud saama ainult sõidu- ja päevarahad. ... Nagu asjatoimetusest nähtub, on kaebaja ülalpooltähendatud F. Tompi ja teiste kaebuse asjus esinenud Riigikohtus kui Siseministeeriumi ametkonda kuuluv isik Sise- ministri ettekirjutuste põhjal. Seega on aluseta kaebaja seletus tema esinemisest Riigikohtus vaba kokkuleppe alusel Siseministriga. Pealegi ei kuulu kaebaja vannutatud advokaatide hulka, kellel õigus vaba kokkuleppe alusel esineda Riigikohtus." /ADM0s0t 1928,45, lk.67/.

A l l u m u s .

Hagid, mis esitatud riigiasutiste poolt eraisikute vastu, alluvad kohtuasutustele üldiste allumuse eeskirjade järele. /TKS § 1287/.

Riigiasutused võivad eraisikute vastu ainult tsiviilnõudeid esitada, kuna vastuvaidlemata korras käivaid nõudeid ei saa esitada kohtu korras, nt. nõuda maksude tasumist, naturaalkohustuste täitmist jne., kuna need kuuluvad täitmisele vastuvaidlemata korras, mitte tsiviilkohtu korras. /Isatčenko, Osobõja proisvodstva, lk.49/.

Eraisikute nõudmised riigi vastu esitatakse üldisel alusel kas vaieldava kinnisvara asukoha, eraisikule kahju tekitamise koha, või asutise või ametisiku asukoha järele, kes esitab riigiasutist kohtus. /TKS § 1288/.

Selles paragrahvis räägitakse ainult kohtalluvusest, mistõttu tuleb järelada, et asiallumuse suhtes maksavad üldised reeglid. Seda loetelu tuleb võtta kui purgivat, mistõttu teisi hagi esitamise aluseid ei saa olla. Seda paragrahvi tuleb ka selles ^{mis} tõlgendada, et üldreegli järele tuleb allumusalusena arvestada ametiasutuse või ametisiku asukohta, kuna kinnisvara asukoha ja kahjude tekitamise koha järele nõudmise esitamist tuleb lugeda erandlikuks

võimaluseks. TKS § 1288 ettenähtud kitsendused on riigi huvides, eraisikutelt on näiteks võetud võimalus esitada hagi lepingu täitmise koha järele ja allasutuste asukoha järele.

Ametisikud võivad eraisikutele kahju tekitada riigivõimu esindajatena ja teiseks kui fiskuse esindajad. TKS § 1288 ettenähtud kahjude all tuleb mõista ainult neid, mis ametisikute kui fiskuse esindajate poolt tekitatud, kuna nende kui riigivõimu esindajate poolt tehtud kahjude suhtes asjaajamise korda käsitatakse TKS §§ 1316-1336./Isatčenko, Osobõja proisvodstva, lk. 58/.

TKS § 1288 räägib ainult kohtallumusest. Sel puhul tuleks tähendada, et üldise TKS § 571 p.1. ettenähtud korra alusel ei või kohus ise ülestõsta küsimust, kas nõudja poolt kohtallumuse korda on rikutud. Seda küsimust võib riigiasutus kostjana tõsta ainult ise, kuna kohtul ei ole õigust ega kohustust omal algatusel riigiasutise kui sarnase huve kaitsma hakata./Isatčenko, Osobõja, proisvodstva, lk. 60, 61/.

V a n n e j a l e p p e s o b i n g .

Riigiasutiste asjad ei kuulu kohtus lõpetamisele poolte vande või leppesobingu alusel./TKS § 1289a/.

Tekib küsimus, kas on otstarbekohane fiskust ilmajätta õigusest asju leppesobinguga ära lõpetada. Tuleb asuda seisukohale, et leppimine ei ole seaduse, vaid südametunnistuse küsimus. Kuna aga juriidilised isikud, nende hulgas ka fiskus, võivad teotseda ainult seaduse alusel, siis ei ole lubatav, et riigiasutiste esindajad tegutseks isetahtlikult. Kui juba fiskuse huvid on rikutud, peab igal juhul hagi tõs-
tetama ja asi seaduse alusel lahendatama. Fiskusele sood-
sate tingimuste olelul asja lõpetamiseks aga tekiks küsi-
mus vajadusest kontrollida, kas esindaja tõesti soodsatel
tingimustel leppe teinud. See asjaolu aga muudaks olukorra
keerukamaks, kui asja kohtulikus korras lõpule viimisel.
See paragrahv siiski ei takista asutise kõrgemal juhil
juhtudel, kui asja arutamisel ilmneb, et asja edasijamine
fiskusele ilmselt kahjulik, ettekirjutada esindajale sõl-
mida vastaspoolega eraldi kokkulepe asja lõpetamiseks.
Seejuures aga riigiasutisele eraisikuga võrdseid õigusi
asja lõpetamiseks siiski anda ei saa./Tjutrjumov, Ustav
graždanskogo sudoproizvodstva, 1923.a., lk.1929./

Erandina saab raudteede ja tööstuslikku töösse puutu-
vaid asju /õnnetusjuhtude puhul töölistega/ lahendada
vandega ja leppesobinguga.

Ä r a k i r j a d e s a a t m i s e k o h u s t u s
j a t ä h t a e g a d e a r v e s t a m i n e .

Riigiasutiste asjade ajamisel rahukohtu asutistes on viimased kohustatud üldisel alusel saatma vastavale asutusele ära kirjad palvetest, vastuseletustest ja kaebustest, mis on avaldatud suuliselt ja protokolli kantud, samuti vastaspoole poolt esitatud palvetest, vastuseletustest ja era-kaebustest ära kirjad, samuti ka ära kirjad nendele lisatud dokumentidest. /TKS § 1289¹/.

Riigiasutise väljakutsumisel rahukohtusse kutselehe kaudu on ettenähtud kahe nädalane ilmumise tähtaeg sõiduaja juurdearvamisega. /TKS § 1289²/.

Meie oludes ei ole mõeldav tarvidus sõiduks kuluvat aega ilmumise tähtajale juurde arvata, küll aga oli ex-Venes sellel sättel laialdaste riigipiiride tõttu oluline tähtsus.

Kohtuotsus kuulutatakse mõlemale poolele üldistel alustel, kuid selle peale vaatamata ära kiri otsusest saadetakse kohalikule riigiasutisele, missugune tähendatud § 1284. /TKS § 1292/.

Appellatsioon- ja kassatsioonikaebuse esitamise tähtaeg riigiasutise poolt arvatakse päevast, mil ta eelmise § 1292 alusel sai kätte ära kirja otsusest. /TKS § 1293/.

TKS § 1292 ja 1293 tähendatud otsuse all, millest tuleb

saata ära kiri ametiasutisele ja mille kättesaamisest loetakse edasikaebamise tähtaegu neile, tuleb mõista otsust lõppvormis, mitte aga resolutsiooni. Nii on Riigikohus seletanud: "...Otsusest ära kirjade saatmise otstarve on riigiasutistele võimalust anda järelekaalumiseks, kas otsusega rahule jääda või edasi kaevata. See otstarve oleks kättesaamata, kui neile ära kiri saadetakse otsusest, mis oma sisu poolest on ainult resolutsioon, kus poolte taotlused, asjaolud ja kohtu kaalutlused puuduvad. Sellest põhimõttest välja minnes peab tunnistama, et ära kirjad, millest Ts.Kp.S. §1292 ja 1293 kõnelevad, peavad olema ära kirjad otsustest lõppvormis. Käesoleval juhtumusel ei võinud 20/II.22 a. rahukohtuniku poolt saadetud ära kiri neile nõuetele vastata, sest tema algkirjaks oli lühidalt üleskirjutatud tagaseljaotsus ehk resolutsioon. Alles teine, 25/VIII.23 a. saadetud ära kiri vastas Ts.Kp.S. §§ 1292 ja 1293 väljendatud nõuetele ja otstarbele. Rahukogul ei olnud seepärast õigust edasikaebuse aega esimese ära kirja saamise päevast /1/III. 1922 a./ Põllutöoministeeriumis lugema hakata ja seda aega möödaläinuks tunnistades läbivaatamata jätta Põllutöoministeeriumi voliniku edasikaebust. Seega on Rahukogu oluliselt rikkunud Ts.Kp.S. § 1292 ja 1293 õiget mõistet./TsOsOt 1925, 66, lk119/. Samale seisukohale on asunud Riigikohtu tsiviil-osakond 1934.a.; seejuures lisatakse veel juure: "...Tekib

küsimus, kas on "Riigi Teatajas" 1933-40 avaldatud Kohtuotsuste põhistamise ning nende seadusjõu kui ka tähtaegade TKS muutmise ja täiendamise seadus muutnud TKS §§ 1292 ja 1293 reegleid selles mõttes, et selle seaduse kehtimahakkamisest alates kohtud ei peaks riigiasutistesse puutuvais asjus /TKS § 1282/ oma otsuseid lõppvormis koostama muidu, kui ainult riigiasutiste palvel ja kohtud peaksid omal algatusel riigiasutistele saatma ainult ära kirjad oma resolutsioonidest. Säärase järelduse tegemiseks ei anna mainitud seadus mingisugust alust. See seadus, kui ta näeb ette kohtuotsuste põhistamist asjaosaliste nõudel, peab silmas eraisikuid, kuid millegagi pole ta muutnud ega puudutanud neid erandeid, mis TKS § 1282 jj., eriti TKS § 1292 ja 1293 kohtuotsuse saatmise suhtes on kehtimas riigiasutise suhtes, mis pärast tuleb jõuda järeldusele, et TKS §§ 1292 ja 1293 on praegu kehtimas muutmatult. /TsOsOt. 1934, 35, lk. 78./

Seega on siin tegemist kahesuguse suhtumisega võistjatesse. Ainult ühel juhul on võrdsed edasikaebamise tähtajad, nimelt kui kostjaks oleva riigiasutise kahjuks on langetatud tagaseljaotsus. TKS §§ 734 ja 728 alusel loetakse tagaseljaotsuste peale edasikaebamise tähtaja alguseks mõlema poole suhtes kostjale tagaseljaotsuse kätteandmise päev. Sellest reeglist ei ole asjades, kus riigiasutis kost-

jaks pooleks, mingisuguseid erandeid tehtud.

Kuna riigiasutistele põhistatud otsuste ära kirjade saatmisega on ühenduses ka edasikaebuste tähtaegade pikenemine, on see paheõigus eraisikute suhtes. Nimelt kui asi otsustatakse nende kasuks, tuleb neil kauem oodata otsuse jõusse astumist ja sooritamise võimalust, eriti sel puhul, kui riigiasutis ei esinegi edasikaebusega. Kuna see on eraisiku suhtes kitsendav eeskiri, ei tule teda laiendavalt tõlgendada. Seaduse selgesõnalise väljenduse järele on siin tegemist otsustega, mille peale saab apellatsioon- ja kassatsioonikorras kaevata, mispärast ei tule seda sätet laiendada erimääruste peale, millistest ei tule ära kirja saata, vaid erimääruste peale tuleb kaebusi tõsta harilikus ebakaebekorras.

Tekib küsimus, kas riigiasutistele tuleb kõikidest otsustest ära kirjad saata või ainult nendest, kus riigiasutis kaotajaks pooleks ja kus temal võiks tarvidus või huvi olla edasikaebust esitada. Vastus on, et ära kirjad tuleb kõikidest otsustest saata, ka nendest, kus riigiasutis võitjaks pooleks on. Sest kuigi TKS § 1292 üteldakse, et kohtuotsus kuulutatakse mõlemale poolele üldistel alustel, tuleb siiski riigiasutisele otsus kuulutatuks lugeda otsuse ära kirja kätteandmisega. Ilma otsuse kuulutamisetähtaajaga ei või aga ükski otsus jõustuda. Samuti on ükskõik, kas riigiasutis esineb

kostja või nõudja poolena, ärakiri otsusest tuleb temale ikkagi saata.

Ärakiirjad tulevad saata ka kolmandatele isikutele, kui nendeks on riigiasutised. Samuti tulevad samadel alustel ärakiirjad saata nendele asutistele, milledele antud samad õigused, mis riigiasutistele ette nähtud, nt. omavalitsustele.

Kuigi seadus ette ei näe, missuguses korras ärakiirjad ametasutustele tulevad välja saata, on kahtlemata obligatoorne, et ärakiirjad ka tõelikult kohtuasutusest välja saadetakse, kas vastava saatekirja juures või sellekohase pealkirjaga otsusel enesel. Küllaldaseks ei või lugeda seda, et riigiasutise esindaja kohtu kantseleis otsuse läbi loeb või sellest erateel ärakiirja valmistab.

Engelmanni seisukoha järele on riigiasutiste kohtuasjadele iseloomulik aeglus, mis ^{on}paratamatuks järelduseks eesõigustest, mida riigiasutised kasutavad. Eritähtajad, mis riigiasutistele antud, olevat asjatud ning kasutud, tuues enesega kaasa asjade venimise kuude kaupa. /Engelmann, Kurs russkago graždanskago sudoproisvodstva, 1912. a. lk. 350/.

Kohtuotsustest ärakiirjade saatmise kohustus kassatsiooniotsuste kohta Riigikohtu poolt ei käi. /ib. lk. 350/.

Hagi kindlustus, eelkindlustus
ja eelsooritus.

Riigiasutiste vastu esitatud hagides ei ole lubatud ei nõudekindlustust ega kohtuotsute eelsooritust, kuid omandi nõudmistes kinnisvara peale võib kohus nõudja palvel ärakeelata selle vara võõrandamise kuni asja lõpuliku otsustamiseni. Sel juhul vaieldava kinnisvara metsa alalhoiu suhtes tulevad tarvitusele eeskirjad, mis tähendatud §§ 610 ja 611. /TKS § 1291/.

Kuna hagides kinnisvara omandiõiguse kohta võimaldatav võõrandamise keeld on erandreegliks, siis tuleb teda kitsendavalt tõlgendada ja võimaldada ainult o m a n d i õ i - g u s e hagides kinnisvara kohta. Selle keelu tegelikuks rakendamiseks tuleb vastav märkus kinnistusregistrisse kanda. /Isatčenko, Osobõja proisvodstva, 1913, lk. 86./

TKS § 1291 märkuse kohaselt on kohtuotsuste eelsooritus erandina lubatud riigi- ja omavalitsuse teenijate, meistrite ja tööliste ning nende perekonnaliikmete nõudeasjades õnnetusjuhtumite puhul tööstusliku töö alal. Seejuures võib kohus oma äranägemisel nõuda eelsoorituse taotlejalt tagatist.

K a s s a t s i o o n i k a e b u s t e e s i t a -
m i s e õ i g u s k õ r g e m a t e ü l e m u s t e
p o o l t .

Riigiasutiste asjades ministrid ja kõrgemad ülemused, hoolimata asjast osavõtnud pooltest, ^{võimal} ^{ja} esitavad Senati kassatsiooni departemangule esitised Kohtupalati otsute äraamutamiseks, samuti ka ringkonnakohtute II astme asjades, kus nõude hind ületab 100 rubla, kuid ainult üldisel alusel ja juhtudel, mis määratud § 185, 186, 792 ja 793. /TKS § 1295/.

Siin on riigiasutistele jälle tehtud soodustus sellega, et kassatsiooni kaebustega võib esineda mitu instantsi - esiteks riigiastis, kes asja ajab ja teiseks sellest asutisest mööda minnes vastav minister või kõrgem ülemus. See säte on selleks, et kõrgematele asutistele anda võimalust tarbekorral vahelesegamiseks, kuna riigiasutised kaitsevad sageli tähtsaid üldhuvisi. Selle normi andmine võis omalajal ka sellest tingitud olla, et vastava asutise esindajad olid sageli puudulikkude juriidiliste teadmistega ja juriskonsultide arv oli vähene.

Ministri ja kõrgema ülemuse õigust, esineda selle paragrahvi alusel kassatsiooni kaebusega, ei saa nemad edasi anda teistele isikutele, kuna see loetakse nende ametiga isiklikult seotud õiguseks, kuid kui esitis tehtud, siis on

õigus volitada teist isikut § 1285 kohaselt esitist kaitsema asja arutamisel Riigikohtus. /Tjutrjumov, Ustav graždanskago sudoproisvodstva, 1923. a., lk. 1938/.

Sarnane õigus taotleda otsuse äramuutmist on nt. Siseministril omavalitsuste vastu sihitud nõudmistes. Selle seisukoha vastu vaidleb Isatčenko, tuues ette, et seda õigust ei järgnevat TKS § 1295 sõnastusest. Meil aga on Siseminister omavalitsuste suhtes järelvalveorganiks, mispärast see Isatčenko seisukoht meie oludes ei ole paikapidav.

Nagu selle paragrahvi lõppsõnastusest näha, võidakse sarnaseid kassatsioonikaebusi esitada ainult üldisel alusel, s. t. mitte otse Riigikohtusse, vaid vastavasse kohtuasutisesse seaduslikul edasikaebuse tähtajal ja tarviliste lisadega teistele võistjatele. Siinjuures tuleb loomulikult kassatsiooni tähtaega arvata päevast, mil asjast osavõtnud ametasutisele kohtuotsus kätte anti, aga mitte päevast, mil vastav minister või kõrgem ülemus oma sellekohase nõudmise peale kohtust ära kirja kätte sai.

Juhul, kui samas asjas esitatud mitu kassatsioonikaebust, nii pooleks oleva ametiasutise enese kui ka vastava ministri või kõrgema ülemuse poolt, siis peab Riigikohus kõik kassatsioonikaebused iseseisvalt läbi arutama ja otsustama. Ainult ühe kassatsioonikaebuse läbivaatamisega võib Riigikohus piirduda ainult siis, kui ühes kaebuses ettetoodud

asjaolud sisaldavad sarnaseid seaduse rikkumisi, mis annavad põhjust kogu asjatoimetuse äralõpetamiseks, nt. mittealluva asja arutamine jne.

A p e l l a t s i o o n i k o h t u t e o t s u s t e
s o o r i t a m i n e.

Kohtuotsuste täitmine enne kassatsioonikaebuse tähtaja möödumist, või kui kaebus on esitatud, enne tema otsustamist, ei ole lubatud nõudeasjades riigiasutiste vastu. /TKS § 1295¹/.

Rahalistes nõudeasjades fiskuse vastu on nõudja palvel võimalik täitmine üldisel alusel, kui nõudja esitab vastava kindlustuse juhuks, kui otsus kassatsioonikorras muudetakse. /TKS § 1295¹ märkus/.

TKS § 1295¹ ettenähtud kord on õigustatud, kuna fiskus on kostjana garanteeritult maksuvõimeline, sealjuures kaitseb sageli huvisi, millel on üldine tähtsus. Brand märkuse järelle on selleks, et sageli eraisikutel on oluline raha varem kättesaamine.

Tjutrjumovi seisukoha järele käib see fiskuse soodustus, et tema vastu enne kassatsiooni tähtaja möödumist otsuse sooritamist nõuda ei saa, ka asjade kohta, kus fiskus esineb nõudjana ja asja kaotab. Sel juhul ei tulevat kostjale ka väljamõistetud kohtukulude kohta täitelehte enne välja antama, kui asi lõpulikult otsustatud. /Tjutrjumov, Ustav graždanskago sudoproisvodstva, 1923. a. lk. 1938/.

Vastupidisel arvamusel on Isatčenko, tuues ette, et TKS § 1295¹ on sõnaselgelt väljendatud, et see kitsendus on kehtiv asjades, mis esitatud riidiasutiste vastu. Vastasel

korral oleks pidanud selles paragrahvis räägitama otsustest, mis langetatud fiskuse v a s t u. Kuna siin tegemist jälle kitsendava erandiga üldkorrast, ei käi see Isatčenko arvates laiendava tõlgenduse alla. /Isatčenko, Osobõja sudoprivodstva, 1913. a. lk. 107/.

Selle paragrahvi märkuses toodud erand on mõeldud kergenduseks eriti ettevõtjate ja hankevõtjate suhtes, kel äri-meestena sageli on tähtis raha kiiresti kätte saada. Kuid ka kaitseb seadus fiskuse huve, nõudes erilist tagatist juhuks, kui otsus siiski hiljem muudetakse, kindlustuseks, et riik temalt sissenõutud summa ka tagasi saaks.

Riigiasutiste nõude asjades on § 814 loetletud eeskirjadest kohaldatavad ainult selle paragrahvi p.4. tähendatud, peale selle võidakse korraldust teha ärakeelata vaieldava kinnisvara võõrandamine § 610 ja 611 ettenähtud eeskirjade kohaselt, kusjuures riigiasutistele lubatakse sõlmida lepingut selle kinnisvara kohta ainult hoiatades lepinglast, et see leping kaotab jõu, kui järgneb kohtuotsus selle kinnisvara kostjale tagasiandmise kohta. /TKS § 1295²/.

Selle paragrahvi sõnaselge teksti järele ei tule riigiasutiste poolt esitatud nõudeasjades tarvitusele TKS § 814 ettenähtud kindlustused, arvatud välja p.4. tähendatud. Järgelikult kohus ei saa riigiasutusile keelata võõrandada

või hävitada esemeid, mis seaduse järele loetakse kinnisvara päraldisteks, keelata vaidlusalust vallasvara hoiule andmast, nõuda riigiasutustelt tagatist nendele üleantava vallasvara suhtes, panna seisma tema heaks sissenõutud rahasumma väljaandmist ega lükata edasi vallasvara müüki, kuigi see moodustaks enest suure kunstiväärtuse.

Mõnelgi juhul osutuvad need asjaolud ebaotstarbekohasteks.

TKS § 814² ettenähtud kindlustuse mooduse kohta riigiasutiste suhtes ei leidu tsiviilkohtupidamise seadustikus mingit keeldu, järjekult võib riigiasutiste nõudeasjades otsuse täitmist seisma panna, kui täitmise läbi võiksid vaieldavas varas seesugused muudatused ja rikked esile kutsuda saada, millede järeledusel osutuks võimatuks või äärmiselt raskeks selle vara endisesse seisukorda viimine.

O t s u s t e s o o r i t a m i n e .

Täiteleht asjades, kus riigiasutiselt on välja mõistetud, esitatakse sissenõudja poolt sellele asutisele, kes otsuse kohaselt seda täitma peab./TKS § 1296/.

Selle paragrahvi kohaselt on täitekorra suhtes erand tehtud ainult riigiasutiste vastu tehtud otsuste puhul, kuna nende kasuks eraisikutelt väljamõistvad otsused kuuluvad täitmisele üldisel alusel. Seega tuleb riigiasutistel jälgida, millal otsus seadusjõusse läheb ja siis täiteleht kohtust võtta võtta. Isatčenko leiab, et kavatsatud uuendusel, mille järele kohtutele oleks ülesandeks tehtud ex officio riigiasutistele täiteleht välja saata, ei oleks riigiasutiste kasuks olulist tähtsust olnud, küll aga oleks koormanud kohtuid.

Need täitelehed, mis riigiasutiste vastu välja antakse, saadab eraisik kohe ametiasutisele, ilma et vajalik oleks vara või rahasumma äranäitamine, mille peale täitmine pöörata või millest nõudmist rahuldada. Kui eraisik siiski saadab täitelehe kohtupristavi kaudu, siis ei saa seda lugeda oluliseks seaduse rikkumiseks, mis põhjust võiks anda asjale käigu mitteandmiseks.

Isatčenko arvates on mõnel juhul kohtupristavi kaaste-

gevus isegi otstarbekohane ja tarvilik, nt. kinnisvarade omandiõiguse nõudmistele puhul, kus on tarvis kinnisvara valduse üleandmine, kuna see võib sageli ühenduses olla inventuur-nimekirja koostamise tarvilikkusega. /TKS §1209/.

Juhul, kui kostja kohtu poolt määratud tähtaja jooksul ei täida täitelehes tähendatud toiminguid, on nõudjal TKS § 934 alusel õigus neid toiminguid ise sooritada kostja arvel. Riigiasutiste suhtes see säte kohaldamisele ei saa tulla, kuna nende suhtes ei saa tarvitusele võtta mingisuguseid sundabinõusid otsuste täitmiseks. Siin saab nõudja ainult vastava kõrgema instantsi ees kaebusega esineda otsuse mittetäitmise pärast ja nõuda sellest tekkinud kahjude tasumist.

Omavalitsuste suhtes võib tekkida raskusi sellega, et mõnel omavalitsusel ei leidu vabu summasi nõude täitmiseks. Sarnase olukorra vältimiseks tuleb omavalitsuste eelarvetes ettenäha vastavad summad ettenägemata kuludena. Kui neid summasi aga ei leidu, siis peab omavalitsuste esinduskogu järgmisel istangul otsuste täitmise võimaldamiseks vastavad allikad leidma ja ära näitama. Kui esinduskogu seda aga mitte ei tee, siis võib tema peale kaevata Siseministrile järelvalve korras.

Samuti nagu kohtuotsuste sooritamise eraisikute vastu, võib ka ametasutuste vastu otsuste täitmisel tekkida kahe-

suguseid vaidlusi. Esiteks vaidlused kohtuotsuse tõlgendamise kohta, teiseks vaidlused ja kaebused, mis puutuvad otsuse täitmise korrasse. Esimesel juhul lahendab vaidluse kohus, kes tõlgendatava otsuse langetanud. See TKS § 964 eeskiri on loomulikult maksev ka riigiasutiste suhtes, kuna arusaadavalt ainult kohus ise võib seletada oma poolt tehtud otsuse õiget mõtet. Mis puutub vaidlustesse ja kaebustesse täitmise korra kohta, siis üldise korra järel kaebused kohtupristavi ebaõige tegevuse peale alluvad kohule, kelle ringkonnas täitmine sünnib. /TKS § 962/. Seda sätet ei saa laiendada ametasutiste peale, kes nende vastu tehtud otsuse täitelehe järel seda otsust sooritavad, kuna ametasutiste tegevus teenistuskontrolli korras ei allu kohtu järelvalvele. Siin võib jälle ainult kaebusega vastavale kõrgemale asutisele vaidlust lahendada.

Kohtupristavi poolt kohtuotsuse sooritamise puhul on TKS § 963 ettenähtud kahe nädalane tähtaeg kaebuste esitamiseks. Riigiasutiste poolt kohtuotsuse sooritamise kohta ei ole TKS-is mingit tähtaega ette nähtud, mil erisikud kaebusi võivad tõsta.

V a i d l u s t e l a h e n d a m i n e
r i i g i a s u t i s t e v a h e l .

Vaidlused riigivara suhtes, mis tekivad ministeeriumite või peavalitsuste vahel, lahendatakse nende ministeeriumite või peavalitsuste ülemate vastastikkusel kokkuleppel; kui aga kokkulepet ei saavutata, siis kantakse asi Valitseva Senati I departemangule lahendamiseks ette. /TKS § 1297/.

Riigiasutiste vahelised vaidlused riigi varanduste üle ei kuulu kohtu lahendamisele, niisugusel korral on vaidlus majanduslike küsimuste üle, mis tulevad lahendada riigi poliitilise suuna, mitte seaduse alusel. Kohtu vahelesegamine siin ainult aeglustaks asja käiku, tekitaks asjatuid kulusi ja takistaks valitsusasutiste tegevust. Seepärast ongi siin ettenähtud riigiasutiste vahel tekkivate varaliste vaidluste lahendamine haldusasutiste kokkuleppe korras. Ainult kokkuleppe mittesaavutamisel saadetakse asi lahendamiseks Valitsevasse Senatisse. /Tjutrumov, Graždanskij process, 1925. a. /

Andes sarnaste küsimuste lahendamise kohtu hoolde, oleks küll garanteeritud, et asi otsustatakse seaduse täpse mõtte kohaselt, kuid tegelikult mõnelgi juhul mitte riigi tõeliste huvide kohaselt. Riigi huvid neis asjus aga peavad alati esikohale asetatud saama, mispärast ongi vajalik

erilise korra loomine nende küsimuste lahendamiseks. See kord on maksev ainult riigiasutiste vahel ja vaidluste suhtes riigivara kohta. Juhul, aga, kui üheks pooleks on omavalitsus, tuleb küsimus lahendada üldises kohtu korras, sest TKS § 1297 erandreeglina ei kuulu laiendavalt tõlgendamisele. /Isatčenko, Osobõja proisvodstva, 1913, a. /

Tekib küsimus, millisele asutisele on meil üle läinud ex-Vene Valitseva Senati I departemangu funktsioonid selles paragrahvis tähendatud vaidluste lahendamisel. Riigikohus on käesolevas asjas seletanud, et neid vaidlusi lahendab Vabariigi Valitsus: "..... Ei saavuta Ministee-riumite või Peavalitsuste peajuhid omavahel tüliküsimus-tes kokkulepet, siis peab seda tüliküsimust Ts.Kp.S. § 1297 üldmõtte järele lahendama kõrgem riiklik valitsemisvõim. Meil Eestis on seesuguseks valitsemisvõimuks Vabariigi Valitsus, aga mitte Riigikohtu Administratiiv-osakond, sest Riigikohus teostab Põhiseaduse järele ülemat kohtu-, aga mitte valitsemisvõimu. Endine Vene Valitsev Senat teos- tas peale kohtu ka kõrgemat valitsemise- ja täidesaatjat võimu. Vene Senatile allusid üldise reeglina kõik riikli- kud asutised. Kuni Eesti Vabariigi Põhiseaduse maksmahakkamiseni võis küll Riigikohtu-seaduse § 17-st järelda, et kõik endise Vene Senati I, II, III ja IV departe-

mangu kui kõrgema administratiiv-asutise õigused ning kohustused kuulusid Riigikohtu Administratiiv-osakonnale ja et sel ajal oleks võinud ja pidanud Riigikohus Ts.Kp. S. § 1297 ettenähtud vaidlusi lõplikult lahendada, kuid peale Põhiseaduse ilmumist, missugune seadus ei annud Riigikohtule õigust teostada endisele Vene Senatile antud valitsemisvõimu, vaid andis ainult õiguse teostada kõrgemat kohtuvõimu Eestis, on Riigikohtu-seaduse § 17-st see osa, mis räägib endise Vene Senati departemangude õiguste ning kohustuste üleminekust administratiivosakonnale, oma maksvuse kaotanud kui Põhiseadusele vastu käiv seaduse määrus. Et Põhiseadus peab vankumata juhteks olema kohtu tegevuses, siis see asjaolu, et ülaltähendatud osas ei ole Riigikohtu-seaduse § 17. seadusandlikul teel senini veel maksvusetaks tunnistatud, ei tähenda seda, et kohtul tuleb selle seaduse määruse alusel edasi teotseda. Kõigil neil põhjustel tuleb tunnistada, et Ts.Kp.S. § 1297 ettenähtud vaidluste lahendamine ei või Riigikohtu administratiiv-osakonna ülesannete hulka kuuluda...." /AdmOsOt 1925,28, lk.56./

M a k s u d, l õ i v u d j a k o h t u k u l u d.

Riigi- ja omavalitsusasutised on vabastatud tempel- maksust, kohtulõivust ja kantseleimaksust, muud kohtukulud kannavad nad üldisel alusel. /TKS § 879 - Kohtumaksude- ja kulude seadus, RT 1924, 81/82, 47/.

Selle all tuleb mõista ka seda, et riigi- ja omavalitsus- asutistel tuleb kaotuse korral tasuda ka asjaajamise kulud. Vastupidi, protsessi võitmise korral on neil õigus vastas- poolelt nõuda asjaajamise kulusi. Selle paragrahvi järele on riigi- ja omavalitsusasutised vabastatud maksudest, mis lähevad riigitulude arvele, kuna kõik jooksvad kulud tuleb neil tasuda üldisel alusel, näiteks vastaspoole ja tunnis- tajate väljakutsumise kulud, ekspertide tasud, kohtu välja- sõidu kulud jne.

K ä s i t a t u d t e o s e i d .

E n g e l m a n n, Kurs russkago graždanskago sudoproisvodstva, 1912. a.

I s a t č e n k o, Osobõja proisvodstva, 1913. a.

J a b l o č k o v, Učebnik russkago graždanskago sudoproisvodstva, 1912. a.

K l i i m a n n, Haldusprotsess, 1937. a.

T j u t r j u m o v, Ustav graždanskago sudoproisvodstva, 1923. a.

T j u t r j u m o v, Graždanskij process, 1925. a.